

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на тема

„ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОДИКАТА НА МАРИЯ МОНТЕСОРИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ГЕОГРАФИЯ“,

в професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по ... (Методика на обучението по география),

разработен от **Станислава Пламенова Мишева**, асистент в Катедра „Регионално развитие“ на ГГФ, докторант на свободна подготовка с научен ръководител доц. д-р Мая Василева за получаване на образователна и научна степен „Доктор“

От **проф. д-р Красимира Табакова**, професор по Методика на обучението по история (проф. направление 1.3.).

Рецензията е изготвена и представена на основание на заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ за определяне на състава на научното жури и насрочване на дата за публичната защита, решенията от първото заседание на научното жури, и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Станислава Мишева е родена в гр. София. Завършва 23 СОУ „Фредерик Жолио Кюри“ с профил италиански език. В периода 2007 – 2011 г. следва в Исторически факултет, специалност „История и география“, която е с педагогическа насоченост (професионално направление 1.3). Впоследствие продължава обучението си в двустранната българо – италианска магистърска програма „Италианска филология: Антропологически изследвания на Средиземноморието и Балканите: Италия – България“ в СУ „Св. Кл. Охридски“ (2012 – 2013 г.) и в Римски университет „Ла Сапиенца“, гр. Рим, Италия (2013 – 2014 г.) и получава магистърска степен.

Станислава Мишева започва трудовата си дейност в частни фирми, а от 2015 г. до 2019 г. работи в „Музейко“ ЕООД като организатор обучения и програми. Работата ѝ включва разработване на специализирани научни програми за деца от 1 до 4 клас, прилагане на интерактивно обучение, презентиране на научни програми пред учители и ученици и др. В тази връзка тя преминава редица специализирани курсове като например Интерективно обучение на деца по метода ICAL (сугестопедични методика) - Libyan Labiosa Cassone, ICAL – включва работа по методите STEAM и Montessori (2015, 2016, 2018 г.).

През септември 2019 г. печели конкурс за асистент по „Методика на обучението по география“ към Катедра „Регионално развитие“ на ГГФ при СУ „Св. Климент

Охридски“ където работи и към момента (февруари 2023 г.) . През изминалия период тя провежда упражнения, изнася лекции, участва в научни проекти и изследвания, в конференции. Работейки по утвърдената за дисертация тема тя преминава обучение по „метода Монтесори“ в Академия за родители, Casa dei bambini общност и Монтесори детска градина „Къща за децата“, осъществява обучение на тема „Монтесори у дома: примери от практиката“.

Тя участва в изследователски проекти и е публикувала 5 статии в престижни научни издания (Вж. Автораферата, с. 47).

През 2020 г. е привлечена като експерт оценител на задачите по география за ДЗИ, което показва нейната добра методическа подготовка в областта на училищното географско образование.

Представеният за рецензиране научен труд на Станислава Мишева е в обем от 219 страници и е структуриран в увод, три глави, заключение, използвана литература, пет приложения и др. Предпоставка за успешното разработване на дисертационния труд е отличното познаване на научната литература. За написването на дисертацията са използвани 159 източника, от които 68 на български и руски език и 91 на английски и италиански. Това разкрива възможностите на авторката да провежда самостоятелно научно изследване, да извежда концепции, да анализира и синтезира научните постижения, да се отнася критично към източниците и разбира се – умението да борави с научната терминология.

Географското образование е елемент на съвременната образователна система, която се бори за засилване на доверието чрез диалог, информираност, широко обществено съгласие и ангажираност. Препоръките и изискванията на ЕС, добрите практики на образователните системи на страните в света са ориентири, към които се стреми и българското образование, но така, че да се запазят неговите специфични черти и опит. Съхранявайки родната традиция образованието се синхронизира с новите европейски стандарти, които изискват в края всеки етап младите хора да са придобили ключови компетентности, което ги подготв за следващия образователен етап или при завършване – създава на основата за бъдещо обучение и професионален живот.

Една от причините авторката да се насочи към поставената тема е, без съмнение, променящата се реалност в обществото, промяната сред подрастващото поколение и силното влияние на информационно компютърните технологии в образованието. Това е безспорен факт, който ни кара да търсим и прилагаме нови методи и подходи в образованието.

Дисертационният труд има теоретичен и практико-приложен характер и е пряко свързан с проблемите, чиито решения търси съвременното географско образование в средното училище в България. Докторантката ясно е посочила обекта, предмета и целите на изследването, които тя е успяла да покрие в хода на разработката на дисертационния труд.

Още в увода Ст. Мишева е извела основните задачи на изследването, а именно:

- **Първа задача:** Да се изследва технологията като теория и методология, въз основа на което да се изведат основните нейни характеристики на ключова категория в дисертационното изследване за конструирането на концептуален модел на обща предметна образователна технология.
- **Втора задача:** да се направи частнодидактическа интерпретация на методиката на Мария Монтесори, като се характеризират всички атрибути на методиката и се очертаят възможностите за приложението ѝ в общата предметна технология на обучението по география в българското средно училище в прогимназиален етап.
- **Трета задача:** Да се разработят конкретни научни работилници, като основа за конструиране на технологията на саморазвитието в обучението по география в България, на примера на 5 клас.

В **Първата глава** на своята дисертация, озаглавена „Теоретични основи на проблема за образователните технологии в обучението“, в рамките на 12 страници авторката се спира обстойно на различните концепции за това понятие. Показано е добро познаване на литературата, теоретичните постановки и същността на „образователните технологии“ като отчита разнопосочните мнения и подходи към проблема. В крайна сметка, тя приема мнението на Петров/Атанасова, че педагогическата технология е „съвременна интегративна теоретико-приложна наука, която използва теоретични обобщения и приложни знания от областта на педагогиката и психологията, а също и от други области и науки за постигане на образователно-възпитателни цели. Нейното предназначение е да обедини всички релевантни на педагогическата дейност знания с цел практическата ѝ оптимизация.“ (Петров; Атанасова, 2001).

По-нататък Ст. Мишева се спира на училищните технологии и стратегиите на учене (параграф 1.2). Тук авторката представя класификация на образователните технологии или подходи/методи в образованието. Под № 10.1. в „Прородосъобразни“ е включена и за пръв път се появява в текста М. Монтесори като технология на саморазвитието. По-нататък тя извежда основните теории за ученето. Би могла да конкретизира отново къде да се постави моделът на Монтесори сред тези теории (които се отнасят и до същността на съвременните педагогически теории). Сред основните изводи, които авторката извежда са, че:

По същество образователната технология характеризира съвременната технологична парадигма, която се отличава със своята личностно ориентирана насоченост и не прави разделение между обучение, възпитание и развитие.

Образователните технологии се основават на закономерностите на учебно-възпитателния процес като резултат от тяхното научно опознаване. Технологичното проектиране на този процес изисква точно и определено задаване на планираните

резултати, наличие на критерии за тяхното постигане, формализирана структура на дейността на неговите основни субекти.

В следващия, трети параграф на Първа глава, дисертантката обръща внимание и акцентира на връзката образователна технология – обучение по география. Тя се опира както на официалните документи, така и на конкретните изследвания на специалистите предметни дидактици, за да открие задачите на съвременното обучение по география в училище. Разглежда стъпките за реализацията на технологията, като акцентът е поставен върху ДОС, целеполагане, планиране, осигуряване на ресурси и реализация. Всъщност, последните насоки и тенденции във формалното образование, а и не само, е прилагане на компетентностния подход. Описаните от колежата стратегии са отражение именно на подобна образователна парадигма и очаквания – наученото да бъде прилагано в практиката, да подготвя младите хора за реалностите на живота.

Втората глава на дисертацията е посветена конкретно на „Методиката Монтесори – технология на саморазвитието“. В рамките на приблизително 60 страници Ст. Мишева изяснява подробно същността на методиката на Монтесори, което смятам, че има приносен характер. Тя очертава общопедагогическите и психологически основи и извежда от идеите на голямата педагожка същностните характеристики за мястото на детето в образователния процес и нуждата от съответните образователни стратегии за неговото развитие. Детето е поставено в центъра на вниманието, един съвременен поглед за ученика като субект в образователния процес, който проявява самоинициативност, саморефлексия и стремеж към саморазвитие. Спирайки се на условията и атмосферата в самия процес, авторката на дисертацията обръща внимание на диалогичността, интересите на децата, интерактивността и осигуряване на оптимална среда (нужди, знания, умения) за развитие на ученика. Тя дава конкретни примери със създадените от Монтесори „Къщи за деца“, чрез които аргументира подходите, за постигане на поставените от нея цели и тяхната реализация.

Във втория параграф дисертантката се спира върху самата методика на Монтесори – използваните работни материали, мястото и ролята на учителя, развитието на образователния процес и т.н. Изхождайки от идеята, че образованието е не само предаване на знания по традиционния метод, съобразно насоките в учебната програма, но преди всичко предаване на знания, развиващи уменията необходими на детето в реалния живот (или т.нар. образование в помощ на живота), Мишева разглежда приносите на Монтесори за разкриване на индивидуалните способности на всяко дете през всеки един от етапите на неговия живот и пътищата за тяхното развитие.

В третия параграф на Втора глава са разгледани конкретните външни и вътрешни фактори за прилагането на методиката на Монтесори в обучението по география у нас. Сред външните културно-образователни фактори са посочени информационните, научно-теоретични, тенденциите в развитието на съвременната географска наука и др., които са с различна степен на влияние и механизми на действие. В основата авторката поставя образователната политика както на държавата, така и въздействието на редица

документи на ЕС и ЮНЕСКО. Сред вътрешните фактори Мишева извежда конкретните нормативни документи определящи обучението по география (наредби, ДОС, УП), образователни ресурси (учебници, информационни продукти и др.), човешният потенциал (учители).

Не на последно място е открит проблемът за адаптиране на методиката на Монтесори в обучението по география като са изведени в сравнителен план целите на италианската педагожка и тези заложи в съвременното българско образование; акцентите върху съдържателната страна, като водещ е компетентностният подход; очертани са основните насоки на образователния процес. Авторката стига до извода, че има много допирни точки в методиката на Монтесори и съвременните подходи и изисквания в обучението по география у нас.

Третата глава в дисертацията е формулирана „Основа за конструиране на технологията на саморазвитието в обучението по география. Авторски научни работилници, основани на методиката на Мария Монтесори“. Като главни задачи тук са поставени да се изведе подходящ за работа в обучението по география модел, въз основа на опита на Монтесори. Така авторката смята, че ще мотивира учениците, ще засили желанието им за личностно развитие, ще се преодолеят някои слабости в обучението като напр. – акцента върху информативната страна, а не върху самостоятелната творческа дейност. Разбира се тя отчита традициите, но същевременно взема под внимание постиженията на националната и европейска дидактика по проблема.

За да реализира поставените задачи в дисертацията, Станислава Мишева е описала опита си сред ученици от базови училища (в случая 93 СУ „Ал. Теодоров – Балан“, София), с които работи ГГФ, и е включила три работилници, основани на методиката на Монтесори. Това са: 1. Строеж на земята. Тектоника; 2. Релеф – външни сили; 3. Релеф – вътрешни сили. Работилниците са подготвени по предварителен модел и сценарии (цели, очаквани резултати, участници, материали, дейностите, резултатите, както и анализ на рисковете), което позволява по-обективното оценяване на крайните постижения на учениците. Ходът на всяка работилница и проведените дейности са описани конкретно според представения модел. Дисертантката е описала участниците (73 ученика от 5-ти клас), както и контролната група, при която не е приложен методът Монтесори. Като новост трябва да посочим адаптирането на работилницата към възможностите на STEAM обучението с идеята да се получи максимална приложимост на представените работилници/дейности.

За да реализира своя проект, докторантката отчита най-съществените показатели от метода Монтесори (заобикаляща среда, участници – ученици, работни материали, както и ролята на учителя като медиатор в процеса). Като основни методи за анализ на експеримента са наблюдението, анкетното проучване (QBS – въпросник към ученици и родители), които са включени в приложенията. За обработката на данните е направен компютърен статистически анализ, чрез който са изведени и крайните резултати. Към

всеки от показателите са включени графики, които дават нагледен пример за постигнатото.

Смятам, че тук докторантката се е справила много добре и тази глава от работата ѝ има ясно изразен практико – приложен характер. Тя самата отчита, че използването на метода Монтесори и постиженията на съвременната дидактика и други науки, свързани с образованието, имат положителен ефект върху подрастващите по посока не само на мотивацията, а най-вече за формиране на компетентности, нужни в практиката.

Основните приноси в дисертацията, са изведени ясно от авторката в заключението и автореферата, които аз приемам:

Изследвана е технологията като теория и методология, въз основа на което е изведен концептуален модел на обща предметна образователна технология на обучението по география.

Предложен е нов подход към разглеждане на методиката Монтесори – като технология на саморазвитието в обучението по география, обоснован от тенденциите в съвременното развитие на дидактиката на географията.

По идеите на методиката на Мария Монтесори е конструирана нова структура на методическа разработка на урока по география, приложима в практиката на обучението.

Предложени са конкретни методически разработки на научни работилници с актуално учебно съдържание от учебните програми по география и икономика за прогимназиален етап. Научните работилници позволяват адаптирането им към обучението и по **STEAM** технологиите.

Заключение: Цялостният анализ на представения дисертационен труд както и включените в документацията публикации на Станислава Мишева, свързани с процедурата за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ ми дават основание да твърдя, че дисертантката се е справила успешно с поставените задачи. В заключение бих искала да подчертая, че дисертационният труд отговаря на критериите за оригинално и сериозно научно изследване и ще гласувам положително.

06.03.2023г.

проф. д-р Кр. Табакова,

1.3. Методика на обучението по история